

De concubina a última emperadriu

ANNA TOMÀS

NARRATIVA

Anchee Min, *La ciutat prohibida*. Traducció de Mar Albarca i Lluís Delgado. EDICIONS 62. Barcelona, 2004.

A principis del 1900, un dels corresponsals del *Times* escrivia: "Una de les nissagues més antigues de la Xina va predir que aquest país seria destruït per una dona. La profecia està a punt de complir-se". El gran gegant d'Orient té una llarga tradició a menysprear les figures femenines que han marcat els seus annals. Anchee Min, nascuda el 1957 a Shangai durant la Revolució Cultural, contradia dècades d'història i ens acostava a la veritable realitat del seu país. Tal com ja va fer amb *Becoming Madam Mao*, en què revisava el retrat tradicional de Jiang Ching, l'esposa del dictador xinès que, a la mort d'aquest, va ser empresonada i acusada de ser una diabòlica seductora, ara, Min ofereix una nova visió sobre l'última emperadriu d'aquest imperi, Tzu Hsi, que durant anys ha estat titllada de falsa i assassina, i que se'ns revela com una dona

tenaç i competent que va saber governar el seu país durant 46 anys enmig d'una lluita constant contra consellers ambiciosos, ministres recargolats i generals que mai van conduir els seus exèrcits als camps de batalla.

LA HISTÒRIA D'ORQUÍDIA

La ciutat prohibida és la fascinant història d'Orquídia, una jove neta manxuriana que, davant l'enorme deute contret per la seva família i el temor que la casin amb un cosí retardat, decideix presentar-se a les proves de selecció per ser una de les 7 esposes oficials de l'emperador o, si més no, una de les seves 3.000 concubines. Les seves formes elegants i gracioses, com les de la flor que du per nom, fan que sigui escollida consort imperial de quart rang. Però la vida a la Ciutat Prohibida no serà com s'esperava. Reclosa en el seu palau, desitja i espera el dia en què Sa Majestat vingui a visitar-la. Fins i tot els segons tornen feixucs i es passa les jornades atenent rituals de maquillatge i vestuari per després romandre sola al llit. No li està permès sortir del recinte imperial ni veure la seva família, i aviat apren que les altres concubines són les seves enemigues per naturalesa. Totes

volen ser la preferida de l'emperador i la mare dels seus fills.

Quan finalment Orquídia, el personatge inspirat en Tzu Hsi, aconsegueix que se li concerti una nit amb Hsien Feng, les coses no van com esperava. Enfadat per les demandes d'Anglaterra i França durant les guerres de l'opi, descarrega la seva fúria en ella. Però Orquídia no creu en la submissió femenina. Plantarà cara al sobirà i li demostrarà la seva astúcia. Així, a poc a poc, la seva vàlua intel·lectual l'anirà apropiant al poder. Un poder que ostentarà completament quan, arran de les morts de l'emperador i del fill que han tingut en comú, esdevingui la darrera emperadriu xinesa. Aleshores la novel·la s'erigeix en una intriga política amb pinzellades shakespearianes que demostra fins a quin punt als homes els espanta la idea d'una dona exercint de monarca.

Fresca i captivadora, és una novel·la de personatges sumament treballats i gran riquesa de detalls, que fan que el lector se senti, com Orquídia, atrapat dins la meravellosa però claustrofòbica Ciutat Prohibida. Lluny del que podria semblar un *best seller* més, Min teixeix una preciosa història de suspens amb les lluites xineses

ANCHEE MIN VA NÉIXER A SHANGAI EL 1957

contra els Bòxers i els "bàrbars de l'oest" com a teló de fons.

Rez Azalea, les memòries de l'escriptora, van ser escollides com el llibre més destacat del 1994 pel *New York Times*. Passionals i intenses, amb una certa innocència al rerefons, les vivències d'aquesta dona, que el 1984 va anar a viure als Estats Units, van ser un dels primers títols que van contribuir a enderrocar la muralla literària xinesa. Traduïts a tot el món, co-

bejats pel cinema i reconeguts per la crítica, els escriptors de la República Popular Xinesa estan avui al punt de mira. Wang Shuo, Amy Tan, Dai Sijie, el guanyador del Nobel Gao Xingjian, Wei Hue amb la seva coprenedora novel·la *Shanghai Baby*, i Anchee Min demostren que la història del seu país es pot explicar des d'un altre prisma i amb un llenguatge minimalista capaç d'enamorar tot el món.

NARRATIVA

Roser Caminals, *La petita mort*. ROSA DELS VENTS. Barcelona, 2004.

Ara que està tan de moda el tramvia, amb la seva polèmica reimplantació a Barcelona, Roser Caminals proposa un viatge en el tramvia de circumval·lació. Però no es tracta d'un trajecte real, ni tan sols virtual –paraula massa futurista en aquest cas–, sinó una ruta metafòrica a través de les Barcelones del 1895 i el 1920, l'origen i el final de la qual és el mateix punt. És a dir, l'autora, nascuda al Raval però resident a Frederick (Maryland, Estats Units) des del 1981, basteix una trama circular que s'inicia amb un triple assassinat a finals del XIX que comença a cloure's amb la bomba del Pompeia, un proleteri *music hall* del Paral·lel.

Caminals, professora de literatura espanyola, té al seu currículum les novel·les *Un segle de prodigis* (1995), *Les herbes secretes* (1998) i *El carrer dels Tres Llits* (2002). L'últim d'aquests llibres està ambientat a la Barcelona del 1917, una època

Tramvia de circumval·lació

ISAAC FERNÁNDEZ SANVISENS

que té molt apamada gràcies a una excel·lent tasca de documentació, així com a la memòria transmesa per la seva família en general i en particular per una àvia aficionada a explicar vivències i records del veïnat a la seva néta. Així doncs, en aquesta nova història, pot tornar a fascinar el lector amb la recreació d'una atmosfera que coneix perfectament en tots els seus extrems: el ritme, l'arquitectura, la gent, les professions, els vestits..., gairebé com si mostrés un retrat d'època; una instantània en blanc i negre, esgrogueïda i una mica arrugada de les puntes, però extraordinàriament vívida.

ATEMPTAT TERRORISTA

La petita mort comença el 1920, amb l'escena de l'atemptat terrorista amb bomba al Pompeia. Allà hi ha, completament fora de lloc, l'Andreu Nadal, un jove i solitari arquitecte, que no pertany de cap manera a la classe social que freqüenta els *music halls*

del Paral·lel. L'Andreu és el protagonista de la novel·la, i en el desori que es forma amb l'explosió coneix –i se n'enamora– la Sabina Lombardi, una noia jove, petita i atractiva, que fa de funambulista en un dels cirks més exitosos de la ciutat. Quan no ha fet més que apuntar el naixement d'aquesta trama, Caminals n'enceta una altra que, en aparença, no hi té absolutament res a veure. L'escena que l'obre és dura i dolorosa com un cop de puny al nas. Un pis del carrer barceloní del Parlament està ple de policies un dia del 1895. S'hi acaba de produir una massacre, amb una dona jove i les seves dues filles com a víctimes, jaient inertes enmig de sengles bassals de sang. Només se n'ha salvat el germà petit, l'Andreu, un nen de tres anys que és interrogat per la policia com a únic testimoni dels fets. Silvestre Lluís, que està embolicat amb una xarxa d'estafadors i falsificadors de moneda, és el pare de la família i quan

arriba a casa és detingut i acusat dels assassinats.

L'Andreu Nadal del 1920 és la mateixa persona que l'Andreu Lluís del 1895, o més aviat no: l'Andreu Nadal és un home jove sense orígens, mentre que l'Andreu Lluís és una criatura innocent sense futur. Aquest és el punt de partida de *La petita mort*. Totes dues trames avancen paral·lelament. En la més antiga, es va descabdellant un complex entramat mafiós, amb protagonistes coneguts per àlies com ara Mestre, Fali, Marquès i Valencià, i en la qual seguim les passes de l'Andreu i la seva vida al Raval a càrrec de l'àvia, primer, i sota la responsabilitat de l'oncle Terenci, més endavant. En la més moderna, l'Andreu Nadal s'enfronta a l'explosió del seu cor per la necessitat d'obrir-se a la Sabina mentre la solidesa del seu rígid món de jove arquitecte soci de la firma Manent, Tintorer i Nadal es transforma en una corda fluixa, destapant un trauma des de la infantesa més tendra. Els personatges secundaris

amb què Caminals amaneix el trajecte del protagonista enriqueixen molt la història i la doten d'una versemblança gairebé periodística. Destaquen el poder emotiu de la cupletista Dora i de la Gertrudis, una venedora cega de tabac i loteria. D'altra banda, l'autora va deixant anar molletes de pa al llarg del camí, com a fites per tal de seguir el fil conductor de la novel·la, tot relacionant-la amb el títol: fa servir l'expressió *petita mort*, o *piccola morte*, com una fórmula col·loquial per referir-se a multitud de situacions tan diverses com un desmai, una pèrdua de coneixement, un orgasme, un mareig, un atac de cor..., una estratègia que crea un vincle especial amb el lector, que agraeix sentir-se còmplice de l'autora.

De tota manera, convé remarcar el desenllaç de l'obra com a no reeixit del tot. Si bé és cert que tècnicament està ben resolt, potser s'hi troba a faltar una mica d'imaginació en la col·lisió o fusió de les dues trames. La conclusió definitiva, o més aviat la manera d'arribar-hi, és forçada, tot i l'alleujament que significa el *happy end* proposat, després d'haver patit i disfrutat amb el protagonista durant gairebé tres-centes pàgines.